

Domsagohistorik

Sunne tingsrätt

Text Elsa Trolle Önnerfors

Sunne tingsrätt

Sunne tingsrätts domkrets omspanner de norra delarna av Värmland. På mitten av 1800-talet omfattade den aktuella tingsrättens jurisdiktionsområde Älvdals, Nyeds och Frykdals härad. Nyeds härad hade 1743 flyttats från Västersysslets domsaga till Mellansysslet. Detta förhållande bestod fram till 1830 då Nyed låg under Östersysslets domsaga. Kungl. Maj:t hade redan tidigare velat flytta över Frykdals övre och Älvdals nedre och övre härad till en ny domsaga, Norrsysslet.¹ Frykdals nedre härad skulle i sin tur förenas med Jösse härad, under benämningen Västersysslets domsaga. Häradshövdingen i Jösse härad, Ehrencrona, ogillade emellertid förändringarna. Ehrencrona ville inte byta ut Frykdals nedre tingslag mot Grums, och på grund av hans motstånd drog reformen ut på tiden. Den genomfördes inte förrän efter Ehrencronas bortgång 1830.² Under tiden tillhörde Frykdals nedre tingslag Mellansysslets domsaga (tillsammans med Karlstad, Kils och Nyed häraders tingslag).³ Frykdals nedre och övre härad bildade ett gemensam häradsrätt från 1856.

År 1856 bildade Älvdals nedre och övre domsaga samt Nyeds härad en gemensam domsaga. Reformen trädde emellertid i kraft först 1865⁴ Anledningen till att utbrytningen dröjde var att man ville vänta med förändringarna till dess att häradshövdingen Johan Hagander slutat sin tjänst. Hagander avled 1865, och med anledning av detta beslutades att Nyeds härad skulle utskiljas från Östersysslets domsaga, och Älvdals och Nyeds domsagas häradsrätt bildades.

Älvdals övre tingslag höll ambulerande ting fram till början av 1880-talet. Man hade bland annat förhandlingar i Nedre och Övre Värnäs samt Möre. År 1882 flyttades tingsplatsen till Likenäs. Älvdals nedre tingslag hade från mitten av 1700-talet sitt tingsställe i Norra Skoga. Till en början var tinget ambulerande, men från 1828 fanns ett fast tingsställe i Norra Skoga. Huset är numera flyttat till Skansen i Stockholm. Tingsplatsen flyttades till Norra Råda 1889, där ett nytt tingshus uppförts. Huset var centralt beläget mittemot kyrkan. Här låg även ett gästgiveri, som dock brann ned 1948. En av anledningarna till att man flyttade till Norra Råda var att järnvägen mellan Karlstad och Filipstad gick förbi där.

I Nyeds härad hölls ambulerande tings från 1680-talet och framåt. De ställen som nämns som tingsplatser är bland andra Upperud, Södra Rådom, Borsrud och Molkom. Sedan 1735 var dock Molkom fast tingsställe. Tingsförhandlingarna hölls i sockenstugan, som med tiden blev ganska sliten. NLB fann också i sin inventering att sockenstugan var ”särdeles förfallet”.⁵ Huset revs 1897. Ett nytt tingshus uppfördes dock på samma plats. Även detta hus revs, närmare bestämt 1962 då den nya vägen mellan Filipstad och Karlstad skulle byggas. Tinget flyttades till en annan byggnad inne i Molkom, som man delade med bland andra polisen.⁶

Frykdals nedre härad hade sedan lång tid tillbaka sin tingsplats i Gunnarsby, Sunne. Förhandlingarna hölls bland annat på gästgiveriet. Tidigare hade man också hållit tingsförhandlingar i bland annat Södra Såneby. Gunnarsby var tingsplats fram till 1829 då

1 Kungl. Maj:ts brev den 30/12 1825. Ska finnas i SFS?. (jfr Almquist s. 201).

2 Almquist, Jan Eric *Lagsagor och domsagor i Sverige : med särskild hänsyn till den judiciella indelningen* Norstedt Stockholm 1954-1955, s. 201.

3 Almquist s. 203.

4 K.Br. 7/3 1856.

5 NLB 1884 del 4, tabell nr. 1.

6 Nilsson, Gustaf: ”Tingslaget och rättskipningen” i *Nyed. En lokalhistorisk studie och hembygdsbok*, Karlstad 1970, s. 353ff

häradsrätten flyttade till häradets första egentliga tingshus. Detta låg i Åmberg i utkanten av Sunne, och huset som var i trä uppfördes 1828. Här stannade man i drygt hundra år till dess att ytterligare ett nytt tingshus stod klart inne på Leran i Sunne 1939.⁷ Byggnaden låg strax utanför centrum, utmed gamla landsvägen. Sunne blev municipalsamhälle 1905 och köping 1920.⁸ Järnvägen kom 1913. År 1967 meddelade Domstolskommittén att tingshuset i Sunne var i behov av omfattande om- och tillbyggnation.⁹

Man vet inte riktigt var Frykdals övre härad hade sin tingsplats i slutet av 1600-talet och under 1700-talet. Från sekelskiftet 1800 fram till 1870-talet höll man emellertid ting i Västanvik och Västanå. Sedermera flyttades förhandlingar till Kajsheden, som var tingsplats från cirka 1870 till 1893. Från 1893 var tingsstället placerat i Torsby, och tingshuset låg centralt alldeles vid järnvägen.¹⁰ År 1948 slogs Frykdals övre och nedre tingslag ihop till ett enda tingslag. Båda tingsställena (Sunne och Torsby) behölls dock.¹¹

Från slutet av 1940-talet hade den offentliga sektorn, och därmed kommunerna, fått allt fler uppgifter: skolan hade byggts ut, socialvården och bostadsbyggandet likaså, för att inte glömma all teknisk service i form av el, avlopp och vatten. År 1952 genomfördes den så kallade storkommunreformen, och de allra minsta kommunerna försvann. Syftet med reformen var skapa logiska och rationella kommunindelningar. De borgerliga kommunerna skulle vara så pass stora att de kunde erbjuda den service som samhället kunde förvänta sig. Kommunsammanslagningarna påverkade i sin tur domsagoindelningen.¹²

Ytterligare reformer genomfördes på 1960- och 70-talen, då bland annat det gamla stadsbegreppet försvann. På mitten av 1960-talet förstatligades rådhusrätterna. Detta var ett av de första stegen på väg mot tingsrättsreformen. I början av 1970-talet trädde den nya underrettsreformen i kraft. Häradsrätterna och rådhusrätterna försvann och ersattes av tingsrätter. Tingshusbyggnadsskyldigheten upphörde vid samma tidpunkt. Den gamla häradindelningen och domstolsorganisationen slogs definitivt sönder i samband med tingsrättsreformen. År 1971 bildades sålunda Sunne tingsrätt. Tingsställena låg i Sunne, som tillika var kansliort.¹³ Efter ytterligare kommunreformer och domsagoförändringar omfattar idag Sunne tingsrätts domkrets Hagfors, Munkfors, Sunne och Torsby kommuner. Tingsställena ligger numera i Sunne, Råda och Sysseleback.¹⁴

7 Hampus, Olof, *Om brott och straff i Fryksdalen i forna tider*. Säffle: 1956, s. 6.

8 Svensk uppslagsbok Bd 27, Malmö 1953.

9 SOU 1967:4 s. 230 (bilaga G).

10 Hampus, 1956 s.3 och 6ff.

11 SFS 1947:679.

12 Efter kommunreformen, som trädde i kraft 1952, bestod Frykdals domsaga av Stora Sunne, Gräsmarks, Lysviks, Fryksände, Östmarks och Vitsands landskommuner samt Sunne köping. Älvdals nedre tingslag omfattade Finnskoga-Dalby och Norra Ny landskommuner, Älvdals nedre tingslag Ekshärads, Gustav Adolfs och Norra Råda landskommuner samt Hagfors stad och, slutligen, Nyeds tingslag Nyeds landskommun (SFS 1950:453).

13 Sunne tingsrätts domkrets omfattade området för Munkfors köping, de områden som ingick i Frykdals domsaga (se not 12) samt Älvdals och Nyeds domsaga, med undantag av Nyeds landskommun (se Karlstads tingsrätt) (SFS 1969:737).

14 SFS 1973:740 och 1995:496.

Sunne tingsrätt

Tingsrättens jurisdiktionsområde

Hagfors kommun
Munkfors kommun
Sunne kommun
Torsby kommun

Ordinarie domare

Lagmän vid Sunne tingsrätt

H.h Carl Johan Johansen	fullm. 16.3.1970	1971–1978
Sven Torsten Edvin Eliasson	fullm. 1.6.1979	1979–1994
Jan Rebane	fullm. 16.6.1994	1994–

Rådmän vid Sunne tingsrätt

Lars Johan Falkman	1971–1974
Jan Rebane	1974–1994
Gunilla Gustafsson	1994–

Frykdals Nedre härad

Domsagotillhörighet:

1680–1755	Med Karlskoga, Ölme, Visnums, Väse, Kils, Frykdals övre, Älvdals övre och Älvdals nedre härad
1756–1825	Med Karlstads, Kils, Frykdals övre och Älvdals nedre, Älvdals övre och Nyeds härad
1826–1829	Med Karlstads, Kils, och Nyeds härad
1830–1855	Med Jösse härad
1856–1950	Med Frykdals övre härad

Tingsplatser:

1680–1829	Gunnarsby, Sunne ¹⁵
1829–1939	Norra Åmberg
1939–1970	Sunne

Häradshövdingar:

Lennart Posse	fullm. 18.12.1680	1680–1682
Anders Milander	fullm. 9.5.1682	1682–1695
Christoffer Moback	fullm. 28.2.1695	1695–1708
Olof Lundstedt	fullm.	1708–1730
Carl von Numers	fullm. 12.8.1730	1730–1756
Ture Sandelin	fullm. 10.9.1743	1756–1775
Johan Sandelin	fullm. 6.12.1775	1775–1824
Daniel Johan Crælius	fullm. 14.6.1826	1826–1829
Johan Fredrik Gammal Ehrencrona	fullm. 28.5.1830	1830–1855
Anders Jakob Pihlgren	fullm. 6.5.1843	1856–1880
Gustaf Mauritz Ulrik Rudbeck	fullm. 4.2.1881	1881–1901
Ernst Fredrik Nicolaus von Sydow	fullm. 25.4.1902	1902–1929

¹⁵ Tidigare har i häradet ting hållits i Södra Sånby. Gunnarsby i Sunne nämns redan 1515.

Knut Gustaf Jancke	fullm. 4.10.1929	1929–1948
Hans Fredrik Gustaf Troil Ramel	fullm. 4.6.1948	1948–1970

Frykdals Övre härad

Domsagotillhörighet:

1680–1755	Med Karlskoga, Ölme, Visnums, Väse, Kils, Frykdals nedre, Älvdals övre och Älvdals nedre härad
1756–1825	Med Karlstads, Kils, Frykdals nedre och Älvdals nedre, Älvdals övre och Nyeds härad
1826–1855	Med Älvdals nedre och Älvdals övre härad
1856–1950	Med Frykdals nedre härad

Tingsplatser:

c:a 1800– c:a 1870	Västanvik, Västanå
c:a 1870–1893	Kajsheden
1893–1970	Torsby

Häradshövdingar:

Lennart Posse	fullm. 18.12.1680	1680–1682
Anders Milander	fullm. 9.5.1682	1682–1695
Christoffer Moback	fullm. 28.2.1695	1695–1708
Olof Lundstedt	fullm.	1708–1730
Carl von Numers	fullm. 12.8.1730	1730–1756
Ture Sandelin	fullm. 10.9.1743	1756–1775
Johan Sandelin	fullm. 6.12.1775	1775–1824
Göran Ferner	fullm. 14.6.1826	1826–1842
Anders Jakob Pihlgren	fullm. 6.5.1843	1843–1880
Gustaf Mauritz Ulrik Rudbeck	fullm. 4.2.1881	1881–1901
Ernst Fredrik Nicolaus von Sydow	fullm. 25.4.1902	1902–1929
Knut Gustaf Jancke	fullm. 4.10.1929	1929–1948
Hans Fredrik Gustaf Troil Ramel	fullm. 4.6.1948	1948–

Älvdals Övre härad

Domsagotillhörighet:

1680–1755	Med Karlskoga, Ölme, Visnums, Väse, Kils, Frykdals nedre, Frykdals övre och Älvdals nedre härad
1756–1825	Med Karlstads, Kils, Frykdals nedre och Älvdals nedre, Frykdals övre och Nyeds härad
1826–1855	Med Älvdals nedre och Frykdals övre härad
1856–1864	Med Älvdals nedre härad
1865–1950	Med Nyed och Älvdals nedre

härad

Tingsplatser:

Ambulerande ting

Nedre Värnäs

Övre Värnäs

Möre

1882–1970 Likenäs

Häradshövdingar:

Lennart Posse	fullm. 18.12.1680	1680–1682
Anders Milander	fullm. 9.5.1682	1682–1695
Christoffer Moback	fullm. 28.2.1695	1695–1708
Olof Lundstedt	fullm.	1708–1730
Carl von Numers	fullm. 12.8.1730	1730–1756
Ture Sandelin	fullm. 10.9.1743	1756–1775
Johan Sandelin	fullm. 6.12.1775	1775–1824
Göran Ferner	fullm. 14.6.1826	1826–1842
Anders Jakob Pihlgren	fullm. 6.5.1843	1843–1856
Anders Melcher Myrtin	fullm. 27.10.1857	1857–1893
Karl Gustaf Arrhenius	fullm. 13.4.1894	1894–1918
Magnus Oscar Elias Wallén	fullm. 19.6.1919	1919–1920
Karl Torsten Nilsson	fullm. 31.8.1920	1920–1946
John Edvard Frostmark ¹⁶	fullm. 29.11.1946	1947–1967

Älvdals nedre härad**Domsagotillhörighet:**

1680–1755	Med Karlskoga, Ölme, Visnums, Väse, Kils, Frykdals nedre, Frykdals övre och Älvdals övre härad
1756–1825	Med Karlstads, Kils, Frykdals nedre och Älvdals övre, Frykdals övre och Nyeds härad
1826–1855	Med Älvdals övre och Frykdals övre härad
1856–1864	Med Älvdals övre härad
1865–1950	Med Nyed och Älvdals övre härad

Tingsplatser:

c:a 1750–1828 Ambulerande ting i Norra Skoga

1828–1889 Norra Skoga

1889–1970 Råda

Häradshövdingar:

Lennart Posse	fullm. 18.12.1680	1680–1682
---------------	-------------------	-----------

---

¹⁶ Carl-Magnus Ambjörn Elgenstrierna var t f häradshövding 1.7.1967–1970

Anders Milander	fullm. 9.5.1682	1682–1695
Christoffer Moback	fullm. 28.2.1695	1695–1708
Olof Lundstedt	fullm.	1708–1730
Carl von Numers	fullm. 12.8.1730	1730–1756
Ture Sandelin	fullm. 10.9.1743	1756–1775
Johan Sandelin	fullm. 6.12.1775	1775–1824
Göran Ferner	fullm. 14.6.1826	1826–1842
Anders Jakob Pihlgren	fullm. 6.5.1843	1843–1856
Anders Melcher Myrtin	fullm. 27.10.1857	1857–1893
Karl Gustaf Arrhenius	fullm. 13.4.1894	1894–1918
Magnus Oscar Elias Wallén	fullm. 19.6.1919	1919–1920
Karl Torsten Nilsson	fullm. 31.8.1920	1920–1946
John Edvard Frostmark ¹⁷	fullm. 29.11.1946	1947–1967

Litteratur

- Almquist, Jan Eric *Lagsagor och domsagor i Sverige : med särskild hänsyn till den judiciella indelningen* Norstedt Stockholm 1954-1955
- Aurén, Torsten, *Norra Råda och rättvisan, // Norra Råda berättar, Norra Råda kommun: 1973*
- Hampus, Olof, *Om brott och straff i Fryksdalen i forna tider*. Säffle: 1956.
- Hampus, O., *Ålvdals övre tingslags historia*. – Torsby : Torsby kommun 1977
- Hembygds- och minnesgårdar 1972. - I: *Värmland vår hembygd 1972*, del 7. - Om tingshusen i Sunne, Långelanda och Årjäng
- Hjorth, C. V., *En blick på vårt rättsväsende inom Nyeds härad*. - Molkom, 1964.
- Hjorth, C.V., *Nyed, en lokalhistorisk studie och Hembygdsbok*, Nyed : Nyeds sockenbokskommitté 1970
- Jonsson, J P., En dödsdom vid Sunne tingslags häradsrätt. - I: *Sunnebygden 1964*, s 38-42
- Nilsson, Gustaf: "Tingslaget och rättskipningen" I: *"Nyed. En lokalhistorisk studie och hembygdsbok"*, Karlstad 1970.

---

¹⁷ Carl-Magnus Ambjörn Elgenstrierna var t f häradshövding 1.7.1967–1970